

Studying the Role of Piety in Increasing the Hope for Future among Citizens of Azarshahr, Iran

Mohammad Abbaszadeh^{1*}, Mohammad Bagher Alizadeh Aghdam¹, Ali Dolati², Arezoo Mousavi²

- 1- Associate Professor,
Department of Social
Sciences, University of
Tabriz, Tabriz, Iran
- 2- Master of sociology,
University of Tabriz,
Tabriz, Iran

***Corresponding Author:**
Mohammad Abbaszadeh
Department of Social
Sciences, University of
Tabriz, Tabriz, Iran

Email:
m.abbaszadeh2014@gmail.com

Received: 18 Apr 2015
Revised: 1 Aug 2016
Accepted: 18 Aug 2016

Abstract

Background and Purpose: One of the most important issues in the modern age is hope for future and its reflection on individuals' daily lives. Generally, hopefulness, which is influenced by several factors, is an essential component in increasing the quality of life. Piety is one of the significant factors, which is closely associated with this concept. Regarding this, the present study aimed to investigate the role of piety in the hope for future.

Materials and Methods: This survey was conducted on 380 citizens of Azarshahr with an age group of 20-60 years, who were selected using clustering sampling method.

Results: The results of ANOVA demonstrated that there was a significant and positive relationship between the piety and hopefulness and its dimensions ($P < 0.05$) (i.e., strategic thinking ($P < 0.05$), reflection factor ($P < 0.05$), which indicates that with the increase of piety among the subjects, hopefulness was increased as well. Furthermore, there was a high correlation between the variables.

Conclusion: As the findings of the current study indicated, to increase people's hopefulness, it is essential to strengthen the religious beliefs in the process of socialization, fortify faith, and encourage people to participate in religious affairs at early age.

Keywords: Citizens of Azarshahr, Hopefulness, Piety, Reflection factor, Strategic thinking

► **Citation:** Abbaszadeh M, Alizadeh Aghdam MB, Dolati A, Mousavi A. Studying the Role of Piety in Increasing the Hope for Future among Citizens of Azarshahr, Iran. Religion and Health, Spring & Summer 2016; 4(1): 47-56 (Persian).

مطالعه نقش دین‌داری در توسعه امید به آینده در بین شهروندان آذرشهر

محمد عباس‌زاده^{۱*}، محمد باقر علیزاده اقدام^۱، علی دولتی^۲، آرزو موسوی^۲

چکیده

سابقه و هدف: یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد توجه در عصر مدرن، موضوع امید به آینده و بازتاب آن در جریان زندگی روزمره افراد می‌باشد. امید به آینده از مهم‌ترین مؤلفه‌های افزایش کیفیت زندگی در حالت کلی می‌باشد که خود متأثر از چند عامل است. یکی از عوامل مهمی که در ارتباط نزدیک با این متغیر می‌باشد، دین‌داری است؛ بنابراین در پژوهش حاضر به بررسی نقش دین‌داری بر امید به آینده پرداخته شده است.

مواد و روش‌ها: روش تحقیق حاضر از نوع پیمایشی است و جامعه آماری مورد مطالعه، شامل افراد ۶۰-۲۰ سال شهر آذرشهر به تعداد ۳۹۶۰۱ نفر می‌باشد که از این تعداد، ۳۸۰ نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شده است.

یافته‌ها: نتایج آزمون دومتغیره بین متغیرهای مذکور نشان داد که دین‌داری با امید به آینده و ابعاد آن (تفکر راهبردی) ($P < 0/05$)، تفکر عاملی ($P < 0/05$) رابطه مثبت و معنی‌داری ($P < 0/05$) دارد؛ یعنی با افزایش میزان دین‌داری، میزان امید به آینده در بین افراد مورد مطالعه افزایش می‌یابد و برعکس. همچنین، شدت همبستگی بین متغیرهای مورد بررسی، متوسط به بالا مشاهده شد.

استنتاج: با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، تقویت باورهای دینی در جریان جامعه‌پذیری، تقویت ایمان قلبی و مشارکت دادن افراد از سنین پایین در امور مذهبی جهت افزایش میزان امید به آینده افراد، امری ضروری می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: امید به آینده، تفکر راهبردی، تفکر عاملی، دین‌داری، شهروندان آذرشهر

۱- دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
۲- کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

* مؤلف مسئول: محمد عباس‌زاده
گروه علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

Email:
m.abbaszadeh2014@gmail.com

دریافت: ۲۹ فروردین ۱۳۹۴
اصلاحات: ۱۱ مرداد ۱۳۹۵
پذیرش: ۲۸ مرداد ۱۳۹۵

مقدمه

فردی و نهادهای مثبت، وعده‌ای برای بهبود کیفیت زندگی بوده است (۱۲)؛ بنابراین از نظر وی، روانشناسی مثبت شامل: بهزیستی، رضایت از گذشته، امید و خوش‌بینی نسبت به آینده و شاد بودن می‌باشد (۱۳).

از نظر Carver و Scheier (۱۹۸۷)، خوش‌بینی را می‌توان به‌عنوان یک باور عمومی در توصیف پیامدهای خوب دانست؛ در واقع، خوش‌بینی به قدرت نفس (Ego Streng) و کنترل داخلی (Internal Control) مربوط است؛ اما امید یک متغیر عاطفی می‌باشد که کنترل آن سخت است و تقریباً در همه به‌صورت طبیعی وجود دارد (۱۴). یک تعریف رایج از مفهوم امید به معنی تمایل و انتظار با اعتماد به نفس نسبت به چیزی، قبل از تحقق آن امر عنوان شده است (۱۵).

در نظریه امید (Snyder)، امید عبارت است از: تفکری آرزومند برای فهم اینکه افکار عمدی چگونه منجر به اعمال قابل قبول می‌شوند. Snyder و همکاران، امید را دارای سه جز می‌دانند ۱- ظرفیت آشکار و قوی انسان برای مفهوم‌سازی کردن واضح اهداف (تفکر هدف محور) ۲- توجه راهبردهای مخصوص برای رسیدن به آن اهداف (تفکر راهبردی) ۳- ابداع و تقویت انگیزه برای استفاده از آن راهبرد (تفکر عامل محور). تفکر هدف محور در همه مراحل جوانی وجود دارد؛ اما اغلب خام یا نا به‌هنجار است، تفکر راهبردی و عاملی هر دو ضروری هستند؛ اما برای رسیدن به موفقیت به‌تنهایی کافی نیستند. همچنین این دو نوع تفکر، متقابل و افزایشی می‌باشند و با یکدیگر ارتباط مثبت دارند؛ اما مترادف نیستند (۱۶).

طاهری امید را، احساس وجود نشاط در نظر می‌گیرد و آن هنگامی تجربه می‌شود که فرد آینده‌بهتری را فراسوی چشمان خود انتظار داشته باشد (۱۷). به‌طور کلی هفت ویژگی مهم برای امید در نظر گرفته شده است که می‌توان به انتظارات مثبت، جهت‌بینی آینده، هدفمندی، فعالیت، واقع‌گرایی، تنظیم اهداف و ارتباطات درونی اشاره داشت (۱۸).

دین و باورهای مذهبی به‌عنوان یکی از متغیرهایی

امید به آینده و امیدواری، یکی از مهم‌ترین مسائلی است که جوامع بشری امروزه با آن مواجه هستند. وضعیت امید به آینده، پیامدهای مختلفی برای افراد دارد که در بالاترین سطح، آثار خود را در قالب پیشرفت، رکود و یا توقف جامعه نشان می‌دهد (۱).

در قرن اخیر، گزارش افزایش امید به آینده باعث گردیده تا مفهوم سلامتی از محدوده‌ی زنده ماندن فراتر رود و به موضوعاتی چون آزادی از امراض و ناتوانی و افزایش توانمندی افراد برای عملکرد بهتر در فعالیت‌های روزمره و اخیراً نیز افزایش کیفیت زندگی (امیدواری به زندگی) تمرکز یابد (۲)؛ یعنی امید، پس از بحران‌ها، آرامش را به فرد باز گردانده (۳) و بر این اساس، اعتماد به نفس، خودکارآمدی و بهزیستی افراد را بالا می‌برد (۴). تحقیقاتی زیادی وجود دارند (Feldman, Snyder, Shory و Rand, ۲۰۰۲) که نشان می‌دهند، بین بالا بودن میزان امید افراد و موفقیت آن‌ها در موارد مختلف از جمله: سلامت جسمی و روانی بهتر و ... ارتباط وجود دارد (۵).

امید به آینده از عوامل متعددی تأثیر می‌پذیرد که یکی از این عوامل، نقش باورهای دینی می‌باشد. انسان درگیر مسائل بسیاری است که برای از بین بردن آن‌ها، ابزارهای مختلفی را بکار می‌برد، از جمله راهکارهایی که از دوران گذشته برای انسان مطرح بوده، پناه بردن به قدرت الهی است (۶). رفتارهایی مانند: تکیه بر خدا، دعا، نماز و ... می‌تواند از طریق توسعه امید و تفکر مثبت، سبب آرامش و سلامت روان فرد گردد (۷). بیشتر تحقیقات انجام‌شده نشان می‌دهد که یک رابطه مثبت بین مذهب و عملکرد روانی وجود دارد (۸).

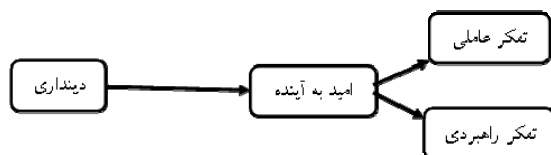
امید، نشاط‌آور است و انسان را برای غلبه بر ترس از آینده نامعلوم، کمک می‌کند (۹). خوش‌بینی و امید، ریشه در روانشناسی مثبت‌گرا دارد (۱۰). از نظر Selegman، روانشناسی مثبت‌گرا، نوعی دیدگاه داروینی است (۱۱). از نظر وی و پیروانش، علم تجربه مثبت ذهنی، صفات مثبت

جسمانی دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز» نشان داد که عموماً بین متغیرهای یادشده، ارتباط معنی‌داری وجود داشته است (۶).

یگانه (۱۳۹۲) گزارش نمود که بین جهت‌گیری مذهبی درون‌سو با امید و بهزیستی روان‌شناختی در بیماران سرطانی همبستگی مثبت معنادار وجود دارد (۱۸). همچنین در تحقیق حسن‌زاده و همکاران تحت عنوان «رابطه بین توکل به خدا، کیفیت زندگی و امید به زندگی در معلمان ناحیه یک ساری»، بین متغیرهای یادشده ارتباط معنی‌داری وجود داشت (۲۸). ربانی و همکاران (۲۰۱۱) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که اعتقاد به خدا و مشارکت در مناسک جمعی دینی، امید به زندگی بالاتری را برای فرد به همراه دارد (۲۸).

براساس مطالعه نادى و همکاران، تمام مؤلفه‌های مذهبی-معنوی دارای همبستگی معناداری با سلامت روان بودند (۲۹). Yung (۲۰۰۷) و خدایپناهی و همکاران (۲۰۰۵) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که باورهای مذهبی و داشتن ایمان به خدا، به حفظ سلامت جسم و روان کمک کرده و در نهایت به امید انسان نسبت به آینده می‌افزاید (۲۹). نتیجه تحقیقات مصلی‌نژاد و همکاران نشان داد که نگرش مذهبی با خوش‌بینی، دارای ارتباط معنی‌داری هستند (۳۰). با توجه به پژوهش بالغانی و همکاران، سلامت معنوی اثر قوی بر ناامیدی پایان‌زندگی در بیماران مبتلا به سرطان داشت (۳۱).

حال با تحلیل مبانی نظری و تجربی پیش‌نگاشته شده، سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که نقش دین‌داری در توسعه امید به آینده در بین شهروندان شهر آذرشهر چگونه است؟ برای پاسخ به آن، مدل طراحی و در نهایت در ادامه مورد آزمون قرار گرفت (شکل ۱).

شکل ۱: مدل مفهومی نقش دین‌داری در توسعه امید به آینده

است که با روانشناسی و به‌مخصوص روانشناسی مثبت (امیدواری و ...) در ارتباط است (۱۹). دین و ایمان به معنای واقعی کلمه، فکر سالمی است که روح و روان فرد را مستعد امیدواری، خوش‌بینی و شادی می‌کند (۲۰). هر چند که در ابتدا Freud، نگرش منفی در مورد تأثیر دین بر روابط افراد داشت (۲۱)؛ اما خیلی از مطالعات نشان از تأثیر مثبت مذهب بر رفاه روانی افراد دارد (۲۲)؛ بنابراین دین منبعی برای حل موقعیت‌های مشکل‌زا است (۲۳).

اهمیت امید در زندگی تا جایی است که خداوند در آیه ۸۷ سوره یوسف می‌فرماید: "از رحمت الهی هیچ‌گاه مأیوس نشوید که قدرت او مافوق همه مشکلات و سختی‌ها است؛ چراکه تنها کافران بی‌ایمان که از قدرت خدا بی‌خبرند از رحمتش مأیوس می‌شوند" (۲۴). دیدگاه Yung با طرح کارکرد مذهب به‌عنوان پایگاه حمایت‌گر در مقابل محرومیت‌های زندگی (۲۵) و Pargament (۱۹۹۷) با تأکید بر نقش آن به‌عنوان عاملی در حل مشکل (۲۵) و اساساً اعتقاد وی به نقش باورها در تعدیل موقعیت‌های دشوار زندگی (۱۸)، به قول Franckle (۱۹۶۹) (۲۶)، نشان‌دهنده نقش مذهب در تأمین سلامت روانی افراد بوده است. در این صورت براساس نظر Csikszentmihly (۲۰۰۰)، می‌توان با تکیه بر ایمان، به امنیت لازم در زندگی رسید (۶) که از عواقب آن می‌توان به قول Bergin (۱۹۹۱) بر تدارک دیده شدن، راه و روش زندگی بهتر برای افراد و مواردی از این دست اشاره داشت (۲۶).

در تأیید موارد نظری مطروح، برخی از نتایج تجربی انجام یافته پیرامون موضوع اشاره می‌گردد:

نتایج تحقیقات عسگری و همکاران در سال ۱۳۸۹ نشان داد که بین اعتقادات مذهبی و سلامت معنوی، رابطه معنی‌داری وجود دارد (۶). مرصعی و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که مشاوره با رویکرد معنویت، منجر به ارتقاء امید در مبتلایان به نارسایی مزمن کلیه می‌گردد (۲۷). پژوهش شهنی ییلاق و همکاران (۱۳۸۳) تحت عنوان «بررسی رابطه علی بین نگرش‌های مذهبی، خوش‌بینی، سلامت روان و سلامت

جدول ۱: گویه‌های استفاده‌شده برای تعریف عملیاتی متغیر امید به آینده و ابعاد آن

امید به آینده	بعد تفکر راهبردی	بعد تفکر عاملی
همه چیز روز به روز بهتر می‌شود	سعی می‌کنم مثبت فکر کنم	
رویدادهای خوب اتفاق می‌افتد	بعضی کارها را انجام می‌دهم که از افکار بد رهایی یابم	
هنوز چیزهای خوبی وجود دارد که با آن‌ها روبه‌رو شوم	از جنبه‌های مختلف به یک مشکل نگاه می‌کنم	
مطمئن هستم شرایط زندگی‌ام بهتر خواهد شد	می‌توانم آینده‌ام را تغییر دهم	
شاید روزی شانس برای من هم اتفاق بیفتد	می‌دانم که در زندگی درست عمل می‌کنم	
باور دارم که شانس برای من هم وجود دارد	من عادت دارم که زیاد نگران مسائل باشم	
من بهتر از اینکه هستم، نخواهم شد	تقریباً مطمئن هستم، مشکلاتم را نمی‌توانم حل کنم	
به شانس‌هایی که ممکن است برایم اتفاق بیفتد، فکر می‌کنم	اتکا به نفسم روزبه‌روز بیشتر می‌شود	
خوش‌بین نیستم که زندگی خوبی داشته باشم	همیشه جنبه‌های بد را می‌بینم	
من به اهدافی که برای خود تنظیم کرده‌ام، خواهم رسید	من برای تحقق اهدافم انرژی زیادی دارم	

مواد و روش‌ها

روش تحقیق بکار رفته در این پژوهش، پیمایشی بوده و برای سنجش متغیر دین‌داری از پرسشنامه محقق‌ساخته و برای سنجش متغیر امید به آینده از پرسشنامه استاندارد مقیاس امید بزرگ سالان Snyder (Adult hope scale: ASH) استفاده گردید. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل کلیه شهروندان ۶۰-۲۰ ساله ساکن شهر آذرشهر در سال ۱۳۹۰ به تعداد ۳۹۶۰۱ نفر بود که از طریق فرمول کوکران، ۳۸۰ نفر انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با کمک نرم‌افزار SPSS صورت گرفت.

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

امید به آینده: امید، حالت انگیزشی مثبتی است که مبتنی بر حس پویایی و راه‌یابی می‌باشد و محصول تعامل فرد با محیط است؛ به سخن دیگر امید، ظرفیت تصور توانایی ایجاد مسیریابی به سمت اهداف مطلوب و تصور داشتن انگیزه برای حرکت در این مسیرها می‌باشد (۳۲).

تعریف عملیاتی: برای سنجش امید به آینده از پرسشنامه مقیاس امید بزرگ سالان Snyder (ASH) که دارای دو بعد تفکر عاملی و تفکر راهبردی می‌باشد، استفاده شد. این متغیر که متغیر وابسته در تحقیق حاضر می‌باشد، در سطح سنجش فاصله‌ای می‌باشد. برای عملیاتی کردن این متغیر، از گویه‌های

زیر استفاده گردید. لازم به ذکر است که گویه‌های معکوس، موقع امتیازدهی با گویه‌های دیگر یکسان‌سازی شده است.

دین‌داری: دین‌داری مجموعه‌ای از اعتقادات، اعمال و رفتار فردی و جمعی است که به یک حقیقت متعالی (خدا) مرتبط می‌باشد (۳۳).

جدول ۲: گویه‌های استفاده‌شده برای تعریف عملیاتی متغیر

دین‌داری	دین‌داری
ضروری بودن دین برای زندگی بشر	
انجام وظایف دینی در حد توان	
مقدور نبودن توان ادامه زندگی بدون دین	
آرامش‌بخش بودن دین	
قبول دین به‌عنوان برنامه اساسی زندگی بشر	

تعریف عملیاتی: این متغیر در سطح سنجش فاصله‌ای بوده و به‌عنوان متغیر مستقل در تحقیق حاضر می‌باشد که با گویه‌های اشاره شده در جدول ۲ عملیاتی شده است. ضروری بودن دین برای زندگی بشر، انجام وظایف دینی در حد توان، مقدور نبودن توان ادامه زندگی بدون دین، آرامش‌بخش بودن دین، قبول دین به‌عنوان برنامه اساسی زندگی بشر عملیاتی شده است.

کیفیت وسیله اندازه‌گیری

اعتبار (Validity) تحقیق مورد نظر به روش صوری و از طریق مراجعه به صاحب‌نظران و افراد

شرح زیر است.

بعد تفکر عاملی: میانگین بعد تفکر عاملی امید به آینده در بین پاسخگویان، برابر با ۴۳/۲۷ است که با توجه به کمترین میزان این بعد در بین پاسخگویان (۱۸) و بیشترین میزان آن (۵۷)، دامنه تغییرات ۳۹ و چولگی ۰/۶۱۹- و در حد متوسط به بالا قرار دارد.

بعد تفکر راهبردی: میانگین بعد تفکر راهبردی برای پاسخگویان برابر با ۴۴/۰۲ است که با توجه به اینکه کمترین میزان این بعد در بین افراد نمونه، ۱۳ و بیشترین آن برابر با ۶۰، دامنه تغییرات ۴۷ و چولگی ۰/۶۸۶- و در سطح متوسط به بالا قرار دارد. لازم به ذکر است که میانگین امید به آینده (جمع ابعاد مطرح شده) در بین پاسخگویان برابر با ۸۷/۳ می باشد که این رقم با توجه به کمترین میزان امید به آینده در بین پاسخگویان (۳۱) و بیشترین میزان آن (۱۱۷)، دامنه تغییرات ۸۶ و چولگی ۰/۶۴۷-، در حد متوسط به بالا قرار دارد.

ب) دین داری: میانگین میزان دین داری پاسخگویان برابر با ۲۵/۵ می باشد؛ بنابراین با توجه به اینکه کمترین میزان دین داری ۵ و بیشترین میزان آن ۳۵، دامنه تغییرات ۲۵ و چولگی ۱/۸۳۱- است. در نتیجه میانگین میزان دین داری پاسخگویان در حد بالایی می باشد.

مغرب و کسب نظر آنان تأمین شده است. بدین منظور مطالب نظری و پرسشنامه‌های مورد استفاده در اختیار اساتید راهنما و مشاور در دانشگاه تبریز قرار داده شد تا ایرادات آن اصلاح شود. در این پژوهش برای سنجش پایایی ابزار اندازه‌گیری، از آلفای کرونباخ استفاده شد. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ عمده ابعاد مربوط به سازه‌ها، بالای ۶۰ درصد بوده است؛ بنابراین سنجش‌های مورد استفاده از پایایی لازم برخوردار بوده‌اند.

جدول ۳: ضریب آلفای گویه‌های مرتبط با متغیرهای تحقیق

متغیرها	تعداد گویه	ضریب پایایی
دین داری	۵	۰/۹۳
امید به آینده	۲۰	۰/۸۴
بعد تفکر راهبردی	۱۰	۰/۸۱
بعد تفکر عاملی	۱۰	۰/۶۲

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی تحقیق

یافته‌های توصیفی تحقیق حاضر، به‌طور خلاصه در

جدول زیر بیان شده است:

الف) امید به آینده: در تحقیق حاضر، برای سنجش این متغیر که در واقع متغیر وابسته می‌باشد، از دو بعد تفکر راهبردی و تفکر عاملی استفاده گردیده که میانگین به‌دست آمده از ابعاد و کل ابعاد این سازه، به

جدول ۴: توزیع درصد فراوانی مربوط به متغیرهای زمینه‌ای

متغیر	بعد	درصد
جنس	زن	۴۹/۷
	مرد	۵۰/۳
سن	حداقل سن پاسخ‌گویان	۲۰
	حداکثر سن پاسخ‌گویان	۶۰
	میانگین سنی پاسخ‌گویان	۲۹/۸
وضعیت تأهل	مجرد	۴۸/۲
	متأهل	۴۹/۵
	مطلقه	۱/۶
	همسر فوت شده	۰/۸
مدرک تحصیلی	کم‌ترین درصد پاسخ‌گویان: دارای مدرک ابتدایی	۷/۹
	بیش‌ترین درصد پاسخ‌گویان: دارای مدرک دیپلم	۳۹/۷
درآمد پاسخ‌گویان	بیش‌ترین درآمد: بیشتر از ۲/۵ میلیون تومان در ماه	۱/۸
	کم‌ترین درآمد: کمتر از ۶۰۰ هزار تومان در ماه	۲۹/۷
ارزش ریالی اتومبیل شخصی	ارزش ریالی اتومبیل شخصی بیشتر پاسخ‌گویان: کمتر از ۴۰ میلیون تومان	۹۷/۷
ارزش ریالی خانه مسکونی	ارزش ریالی خانه مسکونی اکثر پاسخ‌گویان: کمتر از ۲۰۰ میلیون تومان	۸۸/۴
ارزش ریالی املاک غیر از خانه مسکونی	ارزش ریالی املاک غیر از خانه مسکونی اکثر پاسخ‌گویان: کمتر از ۱۵۰ میلیون تومان	۹۱/۱

جدول ۵: آماره‌های توصیفی مرتبط با متغیر امید به آینده و ابعاد آن

آماره‌ها	میانگین	انحراف معیار	واریانس	چولگی	کشیدگی	دامنه تغییرات	حداقل	حداکثر	گم‌شده	کل
امید	۸۷/۳	۱۳/۶۳	۱۸۶/۰۴	-۰/۶۴۷	۰/۶۵۰	۸۶	۳۱	۱۱۷	۰	۳۸۰
تفکر راهبردی	۴۴/۰۲	۸/۵۸	۷۳/۶۹	-۰/۶۸۶	۰/۵۰۶	۴۷	۱۳	۶۰	۰	۳۸۰
تفکر عاملی	۴۳/۲۷	۶/۲۴	۳۸/۹۷	-۰/۶۱۹	۰/۵۵۵	۳۹	۱۸	۵۷	۰	۳۸۰

جدول ۶: آماره‌های توصیفی مرتبط با متغیر دین‌داری

آماره‌ها	میانگین	انحراف معیار	واریانس	چولگی	کشیدگی	دامنه تغییرات	حداقل	حداکثر	گم‌شده	کل
دین‌داری	۲۵/۵	۵/۹۰	۳۴/۹۰	-۱/۸۳۱	۲/۹۹	۲۵	۵	۳۰	۰	۳۸۰

جدول ۷: خلاصه آزمون همبستگی بین متغیرهای دین‌داری و امید به آینده

متغیر	امید به زندگی					
	تفکر راهبردی			تفکر عاملی		
	P	sig	تأیید/رد	P	sig	تأیید/رد
دین‌داری	۰/۳۱۳	۰/۰۰۱	*	۰/۲۹۱	۰/۰۰۱	*

یافته‌های استنباطی دومتغیره

برای سنجش همبستگی بین متغیرهای دین‌داری و امید به آینده، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج نشان داد که دین‌داری با امید به آینده و ابعاد آن (تفکر راهبردی، تفکر عاملی) رابطه مثبت و معنی‌داری دارد؛ یعنی با افزایش میزان دین‌داری، میزان امید به آینده در بین افراد مورد مطالعه افزایش می‌یابد و برعکس. لازم به ذکر است که شدت همبستگی بین متغیرهای یادشده متوسط به بالا گزارش شده است.

بحث

وجود امید به آینده به‌عنوان تفکری مثبت که زمینه‌ساز رشد و ترقی فرد می‌باشد، از ضروریات زندگی هر فردی در دنیای پرمخاطره امروزی است. در واقع، آنچه فرد در عمل انجام می‌دهد، تحت تأثیر افکار وی می‌باشد؛ بنابراین انسان‌ها برای پیشبرد اهداف زندگی در عرصه دنیای مادی، نیاز به عناصر ذهنی دارند که به رفتار آن‌ها جهت دهد. در همین راستا، داشتن ذهنی امیدوار نسبت به آینده، بستر پیشرفت و حرکت فرد را فراهم می‌کند. در واقع، حرکت و کنش در زندگی بشر به خودی خود به

موفقیت منجر نمی‌شود، داشتن ذهنی امیدوار که به فرد نوید پیروزی می‌دهد، در موفق شدن فرد نقش مهمی دارد.

همان‌طور که می‌دانیم، بسیاری از مسائل زندگی در ارتباط متقابل بوده و بر یکدیگر تأثیر دارند و از هم تأثیر می‌پذیرند. سازه امید به آینده نیز، از این قاعده مستثنی نیست؛ بنابراین داشتن امید به آینده ضمن تأثیرگذاری بر عوامل متعدد، خود از برخی متغیرها تأثیر می‌پذیرد. یکی از این متغیرهای مهم که در ارتباط نزدیک با این سازه است، متغیر دین‌داری یا باورهای مذهبی می‌باشد. آموزه‌های دینی و باورهای اعتقادی ادیان مختلف، گویای این است که هیچ‌وقت نباید از رحمت خدا ناامید شد و ناامیدی به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین گناهان بشری معرفی شده است.

در همین راستا، هدف تحقیق حاضر، بررسی میزان امید به آینده و رابطه آن با دین‌داری می‌باشد. نتایج حاکی از آن است که میزان امید به آینده در بین افراد ۶۰-۲۰ سال شهر آذرشهر، در سطح متوسط به بالا قرار دارد. بررسی رابطه بین متغیر مستقل و وابسته نشان داد که دین‌داری با امید به آینده و ابعاد آن (تفکر راهبردی، تفکر عاملی) رابطه مثبت و

ارتقاء امید به آینده فرد نقش بسزایی دارد؛ به طوری که در مطالعه حاضر نیز، چنین نتیجه‌ای حاصل شد.

حمایت مالی

این پژوهش از حمایت مالی هیچ سازمان و دانشگاهی برخوردار نبوده است.

ملاحظات اخلاقی

جهت رعایت اصول اخلاقی مربوط به پاسخگویان، پرسشنامه‌ها به صورت بی‌نام و اطلاعات مربوط به آن‌ها، محرمانه بوده است.

تضاد منافع

لازم به ذکر است که این مطالعه با منافع هیچ شخص یا گروه یا سازمان حقیقی و حقوقی تضاد نداشته است.

تشکر و قدردانی

از کلیه شهروندان ۶۰-۲۰ سال شهر آذرشهر که در تکمیل پرسشنامه‌ها همکاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌شود. این مقاله، برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد دولتی می‌باشد؛ بدین وسیله از زحمات افراد ذکر شده تشکر و قدردانی می‌شود.

پیشنهادات

با عنایت به نتیجه مطالعه حاضر، می‌توان پیشنهادات زیر را ارائه کرد:

تقویت باورهای دینی مردم از طریق کانال‌های جامعه‌پذیری افراد همچون: خانواده، رسانه‌های گروهی، آموزش و پرورش و ...

تقویت ایمان به‌عنوان باور قلبی در افراد جهت ارتقای امید به آینده افراد

مشارکت دادن کودکان از سنین پایین در امور مذهبی به‌مخصوص در مدارس، مکان‌های مذهبی و ...

معنی‌داری دارد؛ یعنی با افزایش میزان دین‌داری، میزان امید به آینده در بین افراد مورد مطالعه افزایش می‌یابد و برعکس.

نتیجه فرضیه مذکور در ابعاد تأییدشده با نظریات Yung (به نقل از منظری توکلی و اراکی‌پور، ۱۳۸۰)، Pargament (۱۹۹۷) (به نقل از یگانه، ۱۳۹۲؛ منظری توکلی و اراکی‌پور، ۱۳۸۰)، Frankl (۱۹۶۹) (به نقل از مرصعی و آقاجانی، ۱۳۹۳)، Burgin (۱۹۹۱) (به نقل از مرصعی و آقاجانی، ۱۳۹۳) همسو می‌باشد (۲۷)؛ اما نتیجه این فرضیه با نظریه Freud (به نقل از Selvam، ۲۰۱۱) در تضاد است (۲۱). در تبیین این تضاد، می‌توان به این نکته اشاره کرد که از آنجایی که ریشه‌های ذهنی Freud، به‌نوعی مخالف با دین و معنویت بوده است؛ بنابراین یک نوع نگرش منفی نسبت به دین دارد که این نگرش، در رابطه دین و متغیرهای مختلف خود را نشان می‌دهد. در واقع، می‌توان گفت که جهت‌گیری ذهنی Freud، بیشتر به سمت مادی‌اندیشی بوده و از توجه به امور معنوی و تأثیرات آن غافل بوده است. همچنین، نتیجه فرضیه مذکور در ابعاد تأییدشده با کارهای تجربی عسگری و همکاران (۱۳۹۳)، شهنی بیلاق و همکاران (۱۳۸۳) (به نقل از عسگری و همکاران، ۱۳۸۹)، مرصعی و همکاران (۱۳۹۳)، یگانه (۱۳۹۲)، حسن‌زاده و همکاران (۱۳۹۳)، ربانی و همکاران (۲۰۱۱) (به نقل از حسن‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳) (۲۸)، نادری و همکاران (۱۳۹۱)، مصلی‌نژاد و همکاران (۲۰۱۴)، Yung (۲۰۰۷) (۲۵)، خدائپناهی و همکاران (۲۰۰۵) (به نقل از نادری و همکاران، ۱۳۹۱)، Macclain و همکاران (۲۰۰۳) (به نقل از بالجانی و همکاران، ۱۳۹۰) همسو می‌باشد (۱۸، ۲۷، ۲۹).

در کلام پایانی می‌توان گفت، امید به آینده به‌عنوان یکی از عناصر اساسی و عامل محرکه فرد و جامعه، متأثر از چند عامل است. دین‌داری به‌عنوان یکی از متغیرهایی که در همه امور جوامع اسلامی تأثیر خود را نشان می‌دهد، در

References

- Giti Qureshi A. The hoPe level in first year and last year students of Psychology. *Andisheh va Raftar*. 2009; 3(12):45-56 (Persian).
- Schuster TL, Dobson M, Jauregui M, Blanks RH. Wellness lifestyles I: a theoretical framework linking wellness, health lifestyles, and complementary and alternative medicine. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine*. 2004; 10(2):349-56.
- Mohammadi M, Yavarian R, Arefi M. A comparison of mental health and life expectancy in employed and unemployed women of west Azerbaijan. *Journal of Urmia Nursing & Midwifery Faculty*. 2011; 9(1):39-43. (Persian)
- Karami J. The relationship between religious orientation whit level of the resiliency and hoPe in Razi university students. *Culture in the Islamic University*. 2012; 2(22):243-56 (Persian).
- Nasiri HA, Jokar B. The relationship between life's meaningfulness, hoPe, haPPiness, life satisfaction and dePression. *Woman in Development and Politics*. 2008; 6(2):157-76 (Persian).
- Asghari P, Roshani KH, MehriAdriany M. The relationship between religious beliefs and oPtimism whit sPIritual health students of Azad university of Ahvaz. *New Findings in Psychology*. 2010; 7(2):27-39 (Persian).
- Nadi MA, Ghahremani N. The relationship between dimensions of religiosity/sPIrituality with mental health and hoPe for future between staff of Public hosPitals in Shiraz. *Journal of Education and Health Promotion*. 2014; 3:12-7.
- Salsman JM, Brown TL, Brechting EH, Carlson CR. The link between religion and sPIrituality and Psychological adjustment: the mediating role of oPtimism and social suPPort. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 2005; 31(4):522-35.
- Worgan T. HoPe theory in coaching: how clients resPond to interventions based on Snyder's theory of hoPe. *International Journal of Evidence Based Coaching and Mentoring*. 2013; 7:100-14.
- Saghayinezhad BandaryPour N, Samavi SA. A review of the relationship of religious attitude, oPtimism, and attachment styles with marital satisfaction in the sPouses emPloyed in education dePartment. *Journal of APPLIED Environmental and Biological Sciences*. 2014; 4(1):126-9.
- Jorgensen IS, Nafstad HE. Positive Psychology: historical, PhilosoPhical, and ePIstemological PersPectives. *Positive Psychology-Historical Roots*. 2005; 42:885-96.
- Zagano P, GillesPie CK. Ignition sPIrituality and Positive Psychology. Way-London-Society of Jesus Then The way Publications. 2006; 45(4):41-58.
- Park CL. The Psychology of religion and Positive Psychology. *Psychology of Religion Newsletter*. 2003; 28(4):1-8.
- Scioli A, Chamberlin CM, Samor CM, LaPointe AB, Campbell TL, Macleod AR, et al. A ProsPective study of hoPe, oPtimism, and health. *HoPe, OPTimism and Health. Psychological RePorts*. 1997; 81(3):723-33.
- Curry LA, Snyder CR, Cook DL, Ruby BC, Rehm M. Role of hoPe in academic and sPort achievement. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1997; 73(6):1257-67.
- Marques SC, Lopez SJ, Pais-Ribeiro JL. Building hoPe for the future: a Program to foster strengths in middle-school students. *Journal of HaPPiness Studies*. 2011; 12(1):139-52.
- Taheri M. Relationship between attachment style and life expectancy in mothers of sons with educable intellectually disability. *Journal of Fundamentals of Mental Health*. 2012; 14(53):24-35 (Persian).
- Yeganeh T. The investigation the role of religious orientation in explaining hoPe and Psychological well-being of women suffering from breast cancer. *Iranian Journal Diseases Breast*. 2013; 6(3):47-56 (Persian).
- Hackney CH, Sanders GS. Religiosity and mental health: a meta-analysis of recent studies. *Journal for the Scientific Study of Religion*. 2003; 42(1):43-55.
- Levin J. Religion and mental health: theory and research. *International Journal of APPLIED Psychoanalytic Studies*. 2010; 7(2):102-15.
- Selvam SG. Positive Psychology as a theoretical framework for studying and learning about religion from the PersPective of Psychology. London, UK: Teaching and Studying Religion SymPosium; 2011. P. 1-6.
- Joshi S, Kumari S, Jain M. Religious belief and its relation to Psychological well-being. *Journal of the Indian Academy of APPLIED Psychology*. 2008; 34(2):345-54.
- Bailey C. The effects of religion on mental health: imPlication on mental health: imPlications for seventh day Adventists. PrePared for the International Faith and Learning Seminar Held at Loma Linda University, Loma Linda, US; 1997. P. 1-15.
- Holy Qur'an. Trans: Mehdi Elahi Ghomshei. Qom: Salman Farsi Press; 2001.

- Yousef: 87 (Persian).
25. Manzari TA, Araqi PN. Relationship between religiosity and happiness among the students of Kerman Islamic Azad University. Quarterly Educational Psychology. 2011; 6(19):19-45 (Persian).
 26. Yasamineghad P, Golmohammadian M, SaeidiPour B. Introduction to the relationship between religion and spirituality with Psychology whit relying on the opinions by a number of Psychologists. Qabasat. 2010; 15:79-111 (Persian).
 27. Morasei F, Aqhajani M. The effect of counseling with spirituality approach on hope in Patients with chronic renal failure. Complementary Medicine Journal of Faculty of Nursing and Midwifery. 2014; 2(4):776-86 (Persian).
 28. Hassanzadeh R, Miriyan SA, Lezgi F. Studying the relationship between the trust in God and the quality of life and life expectancy of teachers of high schools in teaching and education center, first area of Sari city. Islam and Health Journal. 2014; 1(2):15-21 (Persian).
 29. Nadi MA, Gahremani N. The relationship between dimensions of religiosity/spirituality with mental health and hope for future between staff of Public hospitals in Shiraz. Journal of Education and Health Promotion. 2014; 25(79):1-11 (Persian).
 30. Mosallanejad L, Badiye Peyma Z, Mahmoodi Y. The association between religious attitude and optimism in students of nursing and Paramedicine faculty of Jahrom University. Islamic Lifestyle Centered on Health. 2014; 1(4):e13914.
 31. Baljany E, Kazemi M, AmanPour A, Tizfahm T. The relationship between religion, Spiritual well-being, hope and quality of life in Patients with cancer. Basic & Clinical Cancer Research. 2013; 6(4):28-36.
 32. Sanaei M, Zardoshtian S, Norouzi Seyyed Hosseini R. The effect of Physical activities on quality of life and hope life in older adults of Mazandaran Province. Sports Management Studies. 2013; 10(17):137-57 (Persian).
 33. Karami GM, Zadsar Z. A study of religiosity and lifestyle (women over 20 in Tehran). Women in Culture and Art. 2013; 5(1):85-99 (Persian).